

Nr 93.

Av herr **Karlsson** i Munkedal, *angående beredande av möjlighet för kommuner att bliva befriade från kommunala lönetillägg åt vissa lärare.*

Under en tid, då folkskollärarnas reallöner voro betydligt lägre än nu och då det även rådde en viss brist på lärarekrafter, funno ett flertal kommuner sig föranlåtna att besluta om kommunala lönetillägg till folkskollärarna för såväl deras ordinarie tjänst som för deras undervisning i fortsättningsskola samt för slöjdundervisning. Dessa kommunala tillägg torde tillkommit för att tjäna huvudsakligen tvenne syften. Dels ansågo kommunerna sig böra medverka till att deras lärare erhöles skälig ersättning för sitt arbete, varvid flerstädes det förhållandet, att en hög kommunal beskattning verkade orättvis mot speciellt lärarna jämfört med statens tjänstemän, som erhöles lönetillägg efter grunder, där den kommunala skattetungan även var medräknad, torde spelat en viss roll. Dessutom ansågs det vara ett kommunalt intresse att, i tider då skatteunderlaget år efter år steg, genom extra lönetillskott tillförsäkra folkskolan förstklassiga lärarekrafter.

Dessa kommunala lönetillägg hava efter hand fått en mycket stor omfattning särskilt i städerna. Sålunda var det vid årsskiftet 1929—1930 endast Säter, Mariefred, Öregrund, Sigtuna och Trosa, som icke utbetalade dylika kommunala lönetillägg. Reduceringar av dessa lönetillägg ha dock i flera fall ägt rum, där formella skäl icke lagt hinder i vägen.

Även landsbygdskommunerna ha i många fall beslutat dylika lönetillägg. För närvarande torde det dock icke vara möjligt att exakt angiva, huru många kommuner i landet som utbetala lönetillägg till lärarna vid folk- och fortsättningsskolor samt för slöjdundervisning m. m. och till vilka belopp dylikt lönetillägg utgår.

Frågan om de kommunala lönetilläggen har ju av såväl 1920 års lärarelönekommitté som 1928 års lönekommitté varit föremål för behandling. Den sistnämnda kommittén anför i sitt betänkande¹⁾ bl. a. följande:

”Lärarelönekommittén ansåg, att det icke vore möjligt att genom ett avlösningsreglemente betaga kommunala myndigheter deras rätt att besluta om kommunala tillägg till lönerna för kommunalt anställda lärare. Kommittén anser i motsats härtill, att en oundgänglig förutsättning för det allmänna lönesystemets tillämpande på lärarna är att uttryckligen stadgas förbud för kommun, skolområde, landsting eller annan sådan myndighet att giva särskilt tillägg utöver lagstadgad lön och därmed rubba hela den löne reglering för lärarna, som nu

¹⁾ (Statens offentliga utredningar 1930: 20 sid. 8.)

föreslås. Ja, kommittén går så långt, att den anser varje skäl för en statens medverkan till en löne reglering för lärarna enligt nyssnämnda system nu saknas, så framt kommunala lönetillägg skulle förbliva tillåtna. I samband med utfärdande av bestämmelser angående statsbidrag till kostnaderna för det kommunala undervisningsväsendet bör garanti skapas för att det stadgade förbudet mot kommunala tillägg kommer att av kommunerna respekteras. Gällande författningars bestämmelser om minimilön böra alltså icke inflyta i det nya avlöningsreglementet. Detta gäller samtliga lärarekategorier. Kommittén vill emellertid redan här nämna, att särskilt nu berörda förhållande torde för en del befattningshavare inom undervisningsväsendet nödvändig göra vissa övergångsbestämmelser för att undgå genom kommitténs förslag uppkommande löne minskningar. I vissa fall påkallas dylika bestämmelser även för minskningar, som skulle bli en följd av kommitténs förslag i avseende å löne placering."

I överensstämmelse med denna sin uppfattning om förbud för kommunerna att till här åsyftade anställda lämna lönetillägg utöver vad i avlöningsreglemente må vara föreskrivet föreslår kommittén i Avlöningsreglemente för kommunalt anställda lärare m. fl. § 23 mom. 10 följande:

"Ersättning till lärare för tjänstgöring vid vederbörande läroanstalt må varken av statsmedel eller av kommuners medel utbetalas utöver vad i detta reglemente förutsättes eller enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen må utgå, så framt ej Kungl. Maj:t för visst uppdrag eller arbete, som kan anses falla utom lärarens vanliga tjänstutövning, anvisat särskilda medel eller eljest finner skäl medgiva gottgörelse."

Ehuru sakkunniga här klart och tydligt fastslagit olämpligheten av kommunala lönetillägg till lärarna vid folkskolorna och med dem närstående endast under förutsättning att berörda befattningshavare i lönehänseende inordnades i ett allmänt avlöningsreglemente, så föreligga dock nu, enligt mitt förmenande, starka skäl som tala för att kommunerna böra bli befriade från åtaganden, som oftast lämnats under väsentligt andra förhållanden än de som nu råda.

Emot detta krav på att kommunerna skola beredas möjlighet att bli befriade från frivilligt beslutade åtaganden kan givetvis den invändningen göras, att, som ovan antytts, besluten varit fullt frivilliga och icke alls grunda sig på något statens åläggande samt att statsmakterna icke kunna ingripa på område av privaträttslig karaktär.

Vid denna invändning bör dock hänsyn tagas därtill, att kommunernas beslut, om icke direkt så dock indirekt, påverkats av statsmakternas ställningstagande till hithörande spörsmål och att vid beslutens fattande i kommunerna helt andra förutsättningar funnits för desamma än de, som nu föreligga, men att statsmakternas på detta område övervakande och dömande organ — länsstyrelserna och regeringsrätten — trots detta alltfört ålägga kommunerna utbetala de kommunala lönetilläggen, därest icke vederbörande i kommunerna varit tillräckligt förutseende vid protokollens formulering och klart utsagt att beslutat lönetillägg skall utgå endast tills vidare e. d., i vilket avseende det i

många fall brustit, särskilt när det gäller landskommunerna. Många kommuner tvingas sålunda att utbetala lönetillägg, i vart fall så länge de befattningshavare, till vilka lönetillägg först beviljades, äro i tjänst, och detta även om det från kommunernas sida försäkras, att det beviljade tillägget endast var ett kristidstillägg men icke klart utskrivits i protokoll.

Ett dylikt förhållande betraktas av många kommuner som i hög grad orättvist. Kommunerna förmena, att liksom rätt förefanns, under härför betingade omständigheter, bevilja särskilt lönetillägg till lärarna, så bör kommunerna äga lika rätt att, då förhållandena därtill föranleda, indraga samma lönetillägg. När då statens ovan nämnda organ säga nej härvidlag, framstår för kommunerna orättvisan i så mycket högre grad som ekonomiska förhållanden tvinga dem att iakttaga sträng sparsamhet.

På grund av antydda omständigheter uppstår på många håll en ovilja mot lärarekåren, vilken ovilja även sträcker sina verkningar till skolan själv, som till sist blir lidande på dessa allvarliga förhållanden. En mera ingående undersökning härom skulle med visshet bestyrka detta påstående. Det måste därför anses som ett samhällsintresse av stor betydelse att få berörda förhållanden ordnade.

Det förslag till löne reglering, som 1928 års lönekommitté framlagt och som fullt genomfört skulle befria kommunerna från de nu utgående kommunala tilläggen, torde medföra så stora ekonomiska konsekvenser för statskassan, att ett genomförande av detsamma väl icke torde få anses möjlig under nu rådande statsfinansiella förhållanden. Icke heller torde skatteutjämningsberedningens helt nyligen framlagda förslag, som, genomfört i hela sin vidd, helt radikalt skulle befria kommunerna från att deltaga i kostnaden för lärarelöner, kunna praktiskt genomföras inom en nära liggande framtid.

Med hänsyn till dessa omständigheter synes det mig vara angeläget, att statsmakterna vidtaga åtgärder, så att kommuner, som därom besluta, kunna bli befriade från kommunala lönetillägg till lärare i folkskola, fortsättningsskola, och för slöjdundervisning samt undervisning i hushållsgöromål.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om på vad sätt de kommuner, som därom besluta, kunna bli befriade från kommunala lönetillägg till lärare i folkskola, fortsättningsskola, för undervisning i slöjd och för undervisning i hushållsgöromål samt, så vitt möjligt, till 1934 års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 19 januari 1933.

Gustaf Karlsson,
Munkedal.

